

Załącznik nr 2.
do wniosku o wszczęcie przewodu habilitacyjnego

Politechnika Warszawska
Kolegium Nauk Ekonomicznych i Społecznych

dr inż. Marlena Piekut

AUTOREFERAT
na temat dorobku i osiągnięć w pracy naukowo-badawczej

Płock, 2017

Spis treści

1. Informacje ogólne dotyczące habilitantki.....	3
a) Imię i nazwisko.....	3
b) Posiadane stopnie naukowe i dyplomy	3
c) Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych	4
2. Wskazanie osiągnięcia naukowego wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (t.j. Dz. U. 2016 r. poz. 882 z późn. zm.).....	5
a) Tytuł osiągnięcia naukowego	5
b) Autor, tytuł publikacji, nazwa wydawnictwa, miejsce i rok wydania, recenzenci wydawniczy	5
c) Omówienie celu naukowego ww. monografii i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania.....	5
d) Wkład w rozwój dyscypliny ekonomia	22
3. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych	24
a) Charakterystyka ilościowa dorobku publikacyjnego – kategorie i liczba publikacji	24
b) Charakterystyka merytoryczna opracowań naukowych	29

1. Informacje ogólne dotyczące habilitantki

a) **Imię i nazwisko:** Marlena Piekut

b) Posiadane stopnie naukowe i dyplomy

W 2001 roku uzyskałam dyplom magistra inżyniera na Wydziale Nauk o Żywieniu Człowieka i Konsumpcji w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Praca magisterska nosiła tytuł „*Analiza produkcji i użytkowania serów w Polsce w końcu lat dziewięćdziesiątych w porównaniu do Unii Europejskiej*”. Promotorem pracy magisterskiej była dr inż. Krystyna Rejman.

W 2006 roku ukończyłam Studium Doskonalenia Pedagogicznego (60 h) w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie.

W 2007 roku Rada Wydziału Nauk o Żywieniu Człowieka i Konsumpcji Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie nadała mi stopień naukowy doktora nauk rolniczych w zakresie technologii żywności i żywienia (nadany uchwałą Rady Wydziału Nauk o Żywieniu Człowieka i Konsumpcji Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie z dnia 21 lutego 2007 roku). Tytuł rozprawy doktorskiej brzmiał „*Studium uwarunkowań konsumpcji w polskich gospodarstwach domowych*”. Promotorem dysertacji był dr hab. Wacław Laskowski, prof. SGGW, a recenzentami prof. dr hab. Krystyna Gutkowska oraz prof. dr hab. Piotr Przybyłowski. Kopię dokumentu potwierdzającego posiadanie stopnia doktora stanowi załącznik 1.

W 2010 roku uzyskałam dyplom ukończenia Podyplomowych Studiów - Administrowanie Funduszami Unijnymi (172 h) w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie.

W pierwszym półroczu 2013 roku uzyskałam dyplom ukończenia Podyplomowych Studiów - Ochrona własności intelektualnej (220 h) prowadzonych przez Uniwersytet Warszawski.

W grudniu 2013 roku uzyskałam dyplom ukończenia Podyplomowych Studiów - Pozyskiwanie i zarządzanie środkami publicznymi przeznaczonymi na innowacje (160 h) w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie.

Poza wymienionymi dyplomami uczestniczyłam też w wielu kursach i szkoleniach:

- 03.2013-04.2013 Szkolenie *Przyszłość rozwojowa żywności* (80 h) współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, Polskie Zrzeszenie Producentów Bydła Mięsnego, Otwock, Mrągowo.
- 06.2013-09.2013 Szkolenie *Zarządzanie badaniami sektora produkcji żywności* (80 h) współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, Polskie Zrzeszenie Producentów Bydła Mięsnego, Gdynia, Mrągowo.
- 09.2009-04.2010 Szkolenia realizowane w ramach projektu unijnego: *Przedsiębiorczość akademicka – skuteczny transfer wiedzy* (80 h), Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Warszawa.
- 10.2001-11.2008 Szkolenia statystyczne: *Metody wizualizacji danych, Prognozowanie i analiza szeregów czasowych, Metody statystyczne w marketingu i badaniach rynku, Sieci neuronowe, Analiza wariancji, Analizy wielowymiarowe, Podstawy statystyki*, StatSoft, Kraków.
- 09.2004 Szkolenie statystyczne: *Matematyczne modele konsumenta – narzędzia ilościowe w procedurach segmentacyjnych*, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Olsztyn.
- 03-04.2000 Cykl sześciu seminariów *Szkolenie dla samorządów lokalnych* (30 h), Instytut Europejski, Starostwo Powiatowe w Płocku, Płock.

c) Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

W latach 2001-2006, jako uczestnik dziennych studiów doktoranckich, prowadziłam zajęcia dydaktyczne na Wydziale Nauk o Żywieniu Człowieka i Konsumpcji w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie.

W latach 2008-2009 pracowałam na stanowisku asystenta w Katedrze Organizacji i Ekonomiki Konsumpcji na Wydziale Nauk o Żywieniu Człowieka i Konsumpcji w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie.

Od 2008 roku pracuję jako adiunkt w Kolegium Nauk Ekonomicznych i Społecznych Politechniki Warszawskiej Filii w Płocku. Podczas tego okresu miałam urlop macierzyński (07.07.2014 – 05.07.2015, z włączeniem urlopu rodzicielskiego).

W roku akademickim 2013/2014 byłem kierownikiem Studiów Podyplomowych *Zarządzanie Projektami, Programami i Portfelami Przedsięwzięć* w Politechnice Warszawskiej, Filii w Płocku.

Informacje o działalności dydaktycznej zamieszczone są w załączniku nr 6.

2. Wskazanie osiągnięcia naukowego wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (t.j. Dz. U. 2016 r. poz. 882 z późn. zm.)

a) Tytuł osiągnięcia naukowego

Zgodnie z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (t.j. Dz. U. 2016 r. poz. 882 z późn. zm.) jako osiągnięcie naukowe wskazuję monografię:

Wzorce konsumpcji według typów wiejskich gospodarstw domowych w latach 2004-2014

b) Autor, tytuł publikacji, nazwa wydawnictwa, miejsce i rok wydania, recenzenci wydawniczy

Marlena Piekut, *Wzorce konsumpcji według typów wiejskich gospodarstw domowych w latach 2004-2014*, Difin, Warszawa 2017, ss. 274, ISBN 978-83-8085-419-2.

Recenzentami wydawniczymi monografii byli: prof. dr hab. Anna Dąbrowska i dr hab. Tomasz Zalega, prof. UW.

c) Omówienie celu naukowego ww. monografii i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania

Monografia *Wzorce konsumpcji według typów wiejskich gospodarstw domowych w latach 2004-2014* stanowi podsumowanie pewnego etapu mojej pracy naukowej. Powstała ona jako wynik wieloletnich i wielowymiarowych intensywnych studiów literaturowych oraz badań własnych.

Na wzorce konsumpcji realizowane w gospodarstwach domowych wpływa wiele czynników, a jednym z nich jest miejsce lokalizacji gospodarstwa domowego.

Odmiennosc zachowan konsumentow zamieszkujacych rone obszary jest determinowana mozliwosciami zaspokajania potrzeb oraz cechami czlonkow tworzacych te gospodarstwa domowe, bowiem hierarchia potrzeb jest zasadniczo stala. Z przegladu literatury przedmiotu wynika, iz wieś stanowi miejsce gorzej dopasowane do dokonywania konsumpcji towarow i uslug niz miasta, takze cechy socjodemograficzne oraz ekonomiczne spolecznosci wiejskiej sa odmienne od spolecznosci miejskiej. Z drugiej strony wskazuje sie, iz spolecznosc wiejska jest wielorako zroznicowana. W wielu jednak opracowaniach naukowych i raportach (GUS, Diagnoza spoleczna, CBOS) wieś wskazywana jest jako jedna kategoria i porownywana jest z miastami, ktore to dzielone sa na kilka kategorii w zalezności od liczby mieszkancow (miasta do 20 tys. mieszkancow, miasta od 20 tys. do 100 tys. mieszkancow itd.). Takie podejscie do badania - choc ciekawe poznawczo, gdyz ukazuje pewna specyfike tej czesci gospodarstw domowych, glownie przez pryzmat ich cech socjodemograficznych i ekonomicznych - utrwalala pewien stereotyp, mit, iz wiejska spolecznosc jest jednorodna.

Tymczasem czterdziestoprocentowa grupa polskiego spoleczenstwa jaką tworzą wiejskie gospodarstwa domowe jest zroznicowana pod wieloma względami, między innymi pod względem konsumpcji. Istnieje kilka typow wiejskich gospodarstw domowych, ktore reprezentują charakterystyczne dla siebie wzorce konsumpcji. Owe wzorce konsumpcji w gospodarstwach domowych stanowią o specyfice poszczegolnych grup wiejskich gospodarstw domowych i sa wynikiem zmian, ktore przebiegają równocześnie w wielu płaszczyznach: spolecznej, kulturowej, ideowej i wpływa na nie cala gama czynnikow spolecznych, ekonomicznych, srodowiskowych i politycznych.

Chęc zglębiecia wiedzy o konsumpcji w wiejskich gospodarstwach domowych stala sie bodźcem do sformulowania celow badawczych i postawienia hipotez badawczych. Celem naukowym opracowania bylo rozpoznanie specyfiki wzorcow konsumpcji realizowanych w róznych typach wiejskich gospodarstw domowych, co posluzy do oceny poziomu i warunkow zycia mieszkancow wsi.

Osiągnięciu celu naukowego sluzyla realizacja zadani szczegolowych wykonywanych na poszczegolnych etapach badan, mianowicie:

- próba wymienienia czynników wpływających na różnice we wzorcach konsumpcji oraz znalezienia przyczyn zmian w konsumpcji w wiejskich gospodarstwach domowych w latach 2004-2014;
- zastosowanie wielowymiarowych metod statystycznych do delimitacji grup gospodarstw domowych pod względem wzorców konsumpcji;
- eksploracja wzorców konsumpcji w wiejskich gospodarstwach domowych i charakterystyka ekonomiczna, społeczno-demograficzna oraz związana z usytuowaniem gospodarstwa domowego reprezentujących te wzorce;
- identyfikacja zmian i różnic we wzorcach konsumpcji na wsi;
- identyfikacja sytuacji dochodowej w różnych typach wiejskich gospodarstw domowych;
- diagnoza wyposażenia wiejskich gospodarstw domowych w instalacje techniczno-sanitarne oraz dobra trwałego użytku;
- rozpoznanie różnic we wzorcach konsumpcji oraz w wyposażeniu między poszczególnymi typami miejskich i wiejskich gospodarstw domowych, celem wyznaczenia kierunków aspiracji gospodarstw wiejskich do poziomu życia gospodarstw miejskich.

Postawiono następujące **hipotezy badawcze**:

HIPOTEZA 1: Znaczna dywersyfikacja w poziomie i strukturze dochodów mieszkańców wsi oraz różnice społeczno-demograficzne między gospodarstwami domowymi stanowią podstawę wyłonienia różnych wzorców konsumpcji.

HIPOTEZA 2: W wiejskich gospodarstwach domowych o podobnych cechach społeczno-demograficznych – niezależnie od sytuacji dochodowej - obserwuje się podobne struktury wydatków na towary i usługi konsumpcyjne.

HIPOTEZA 3: W wiejskich typach gospodarstw domowych o podobnych wzorcach konsumpcji obserwuje się też większe podobieństwo w strukturach przychodów.

HIPOTEZA 4: Poziom dochodu rozporządzalnego w gospodarstwach domowych stanowi najważniejszy czynnik w wyposażeniu wiejskich gospodarstw domowych w dobra trwałego użytku.

HIPOTEZA 5: Wiejskie gospodarstwa domowe cechuje niższy poziom konsumpcji oraz gorsze wyposażenie w dobra trwałe w porównaniu do miejskich gospodarstw domowych.

W monografii podjęto próbę wielowymiarowej analizy obranego problemu. Postawiono wiele pytań dotyczących zachowań członków gospodarstw domowych na wsi. Identyfikacja grup gospodarstw domowych z charakterystyką ich cech jest niezwykle istotna dla polityki Państwa, samorządów oraz przedsiębiorców. Każda wyłoniona grupa wymaga innego specyficznego podejścia do rozwiązania określonych problemów. Podziały gospodarstw domowych mają duże znaczenie, gdyż jak twierdzi Angus Deaton - nagrodzony przez Komitet Noblowski za badania w obszarze konsumpcji, ubóstwa i dobrobytu – nierówności i ubóstwo nie są widoczne bez podziałów. Zaprezentowane analizy stanowią ważne zagadnienie w skali mikro - z punktu widzenia zarządzania finansami w gospodarstwach domowych oraz w skali makro – ze względu na związek z poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego.

Przedmiotem badań są zagadnienia rozwoju konsumpcji w gospodarstwach domowych. Zakres podmiotowy obejmuje gospodarstwa domowe zlokalizowane na wsi. Zakres czasowy badania obejmuje lata 2004-2014. Wybór ram czasowych został zdeterminowany chęcią poznania zmian, jakie dokonały się w konsumpcji w wiejskich gospodarstwach domowych w pierwszej dekadzie po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej.

Problem naukowy, przyjęte hipotezy badawcze oraz cel monografii, a także charakter danych statystycznych zdecydowały o wyborze metod badawczych. Do delimitacji typów gospodarstw domowych reprezentujących określone wzorce konsumpcji posłużono się analizami skupień Warda i *k-średnich*, po wcześniejszym utworzeniu operacyjnych jednostek taksonomicznych. Metody te dały możliwość efektywnej realizacji obranego celu. Analiza skupień wydaje się metodą niezbędną w porządkowaniu gospodarstw domowych w grupy. Procedura ta umożliwia identyfikację względnie jednorodnych grup obiektów w oparciu o wybrane charakterystyki.

Osiągnięciu przyjętego celu badawczego i weryfikacji postawionych hipotez służyły studia polskiej i obcojęzycznej literatury poświęconej konsumpcji i wsi.

Zasadniczym motywem naukowym monografii było wzbogacenie dorobku nauk społecznych w następujących sferach badawczych:

1. Podjęcie tematu zaniedbanego badawczo w nauce polskiej

Problem konsumpcji podejmowany jest w wielu opracowaniach naukowych, jednak głównie w odniesieniu do ogółu gospodarstw domowych lub w zależności od

kryteriów powszechnie znanych w tym obszarze badawczym, czyli na przykład ze względu na poziom osiąganych dochodów, status społeczno-ekonomiczny gospodarstwa domowego, miejsce lokalizacji gospodarstwa domowego¹. Istnieją też opracowania, w których autorzy podjęli próbę badania konsumpcji w miejskich gospodarstwach domowych, ze względu na różne kryteria wyróżniające² lub też porównywali konsumpcję między miastem a wsią³. Brakuje opracowań dotyczących konsumpcji, które odnosiłyby się jedynie do wiejskich gospodarstw domowych, w których wyróżnione byłyby typy gospodarstw ze względu na charakterystyczne im cechy konsumpcji. W obszarze konsumpcji wiejskie gospodarstwa domowe traktowane są w większości opracowań jako jednolity typ, a w rzeczywistości cechuje je wysokie zróżnicowanie, które dostrzegane jest w badaniach z innych obszarów tematycznych⁴.

Monografia stanowi próbę podjęcia w sposób względnie kompleksowy i wieloaspektowy problematyki konsumpcji w wiejskich gospodarstwach domowych, która to tematyka jest w nauce polskiej niedostatecznie eksplorowana badawczo. Opracowanie wypełnia ważną niszę istniejącą w teorii z zakresu konsumpcji.

2. Usystematyzowanie wiedzy na temat wzorców konsumpcji, ze szczególnym uwzględnieniem wiejskich gospodarstw domowych

W opracowaniu zebrano i uporządkowano wiedzę o wzorcach konsumpcji. Wskazano na rolę potrzeb i konieczności dokonywania wyboru oraz na czynniki wpływające na tworzenie się różnych wzorców konsumpcji. Wskazano również na zmiany, jakie dokonały się w wiejskich gospodarstwach domowych w ostatnich latach i na ich wpływ na wzorce konsumpcji. Podjęto próbę znalezienia odpowiedzi na

¹ Dudek H., Koszela G., Landmesser J. 2012. Wpływ sytuacji dochodowej na strukturę wydatków gospodarstw domowych. *Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie. Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej*, nr 97, s. 237-247; Kozera A., Głowicka-Wołoszyn R., Stanisławska J. 2015. Niedobory konsumpcji w gospodarstwach domowych w ujęciu regionalnym w Polsce. *Handel Wewnętrzny*, 4 (357), s. 156-166.

² Zalega T. 2012. *Konsumpcja w wielkomiejskich gospodarstwach domowych w Polsce w okresie kryzysu finansowo-ekonomicznego*. Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa; Zalega T. 2011. Wpływ kryzysu na postawy i zachowania gospodarstw domowych wysokodochodowych. *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy/Uniwersytet Rzeszowski*, nr 18, s. 468-485.

³ Utzig M. 2015. Wydatki konsumpcyjne wiejskich i miejskich gospodarstw domowych a zmiany ich dochodów. *Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu*, 17(4).

⁴ Halamska M. 2014. Struktura społeczna współczesnej polskiej wsi. Zróżnicowanie regionalne. *Więś i Rolnictwo*, 1 (162), s. 81-96; Rosner A. 2014. Migracje wewnętrzne i ich związek z przestrzennym zróżnicowaniem rozwoju społeczno-gospodarczego wsi. *Więś i Rolnictwo*, 1 (162), s. 63-79; Zegar J. S. 2016. Esej o rozwoju rolnictwa i wsi we współczesnych uwarunkowaniach. *Studia Obszarów Wiejskich*, 42, s. 9-22.

pytania dotyczące wpływu procesów integracyjnych i globalizacyjnych na rozwój wiejskich gospodarstw domowych oraz zmian, które dokonały się w aspekcie demograficzno-społecznym oraz ekonomicznym.

3. Podjęcie analiz w zakresie wzorców konsumpcji i typów gospodarstw domowych je reprezentujących

Analizy autorskie miały na celu dostarczenie wiedzy na temat różnic w poziomie i strukturach konsumpcji w różnych typach wiejskich gospodarstw domowych. W konsekwencji nakierowane były na wykazanie odmienności w wybieranych koszykach towarów i usług konsumpcyjnych w zależności od cech ekonomicznych, społeczno-demograficznych członków gospodarstw domowych oraz cech związanych z mieszkaniem i stanem posiadania ziemi, jak również miejscem lokalizacji gospodarstwa domowego.

Analizy przeprowadzono z wykorzystaniem niepublikowanych jednostkowych danych z badań budżetów gospodarstw domowych Głównego Urzędu Statystycznego. Uzyskane wyniki mogą stanowić inspirację badawczą do dalszych badań.

Treść kolejnych rozdziałów monografii dobrana została pod kątem realizacji celu pracy i weryfikacji hipotez badawczych oraz została ujęta w siedmiu rozdziałach poprzedzonych wstępem i zakończonych podsumowaniem.

Pierwszy rozdział zatytułowano *Wzorzec konsumpcji – aspekt teoretyczny*. Odniesiono się w nim do teorii ekonomicznych związanych z zachowaniami konsumentów, wyjaśniono pojęcia potrzeb, konsumpcji, wzorca konsumpcji oraz modelu konsumpcji. Wskazano na czynniki wpływające na tworzenie się różnych wzorców konsumpcji oraz na współczesne przyczyny zmian tych wzorców. Podjęto też próbę wskazania znaczenia typologii w badaniach gospodarstw domowych. Przedstawiony rozdział opracowania stanowi podłoże teoretyczne do dalszych analiz.

Opisu metodyki delimitacji wzorców konsumpcji w gospodarstwach domowych oraz miar wykorzystanych w badaniach własnych dokonano w drugim rozdziale monografii zatytułowanym *Metodyczne aspekty badania wzorców konsumpcji i rezultaty wstępnej analizy*. W rozdziale tym wskazano również na problemy pojawiające się w trakcie realizacji badania oraz przedstawiono wstępne wyniki analiz. Wyjaśniono także ważniejsze pojęcia pojawiające się w monografii.

W rozdziale trzecim *Diagnoza wzorców konsumpcji według typów wiejskich gospodarstw domowych* dokonano egzemplifikacji wzorców konsumpcji wyłonionych

w poszczególnych latach analizy wraz z charakterystyką typów wiejskich gospodarstw domowych je reprezentujących.

W rozdziale czwartym *Przemiany i zróżnicowanie koszyków towarów i usług konsumpcyjnych na wsi* scharakteryzowano zmiany, jakie dokonały się w strukturze wydatków w wiejskich gospodarstwach domowych w latach 2004-2014. Wskazano także na różnice w hierarchii wydatków towarów i usług konsumpcyjnych w wyróżnionych typach wiejskich gospodarstw domowych w 2014 roku.

Sytuację dochodową w różnych typach wiejskich gospodarstw domowych przedstawiono w piątym rozdziale zatytułowanym *Sytuacja dochodowa a wzorce konsumpcji według typów wiejskich gospodarstw domowych*. Wskazano zarówno na źródła dochodów i zmiany ich poziomu w wiejskich gospodarstwach domowych, jak i na subiektywną ocenę sytuacji dochodowej. Następnie przedstawiono przeciętną skłonność do konsumpcji w wiejskich gospodarstwach domowych, a także odniesiono się do aspektów związanych z oszczędnościami i zadłużaniem się w wiejskich gospodarstwach domowych.

W rozdziale szóstym *Warunki mieszkaniowe i zasobność wiejskich gospodarstw domowych w dobra trwałego użytku* omówiono zmiany, jakie dokonały się w warunkach mieszkaniowych oraz w zasobności poszczególnych typów wiejskich gospodarstw domowych w instalację sanitarno-techniczną oraz w sprzęt informacyjno-rozrywkowy, zmechanizowany sprzęt gospodarstwa domowego, a także środki transportu i nieruchomości.

W rozdziale siódmym *Komparacja wzorców konsumpcji na wsi i w mieście* dokonano porównania konsumpcji między wiejskimi i miejskimi gospodarstwami domowymi, odnosząc się zarówno do oceny zaspokojenia potrzeb, jak i do struktury wydatków i zasobności w dobra trwałego użytku. Wskazano też na główne różnice we wzorcach konsumpcji między tymi samymi typami wiejskich i miejskich gospodarstw domowych.

Układ monografii jest nietypowy, gdyż zwykle przyjmuje się, iż dopiero po omówieniu sytuacji dochodowej oraz stanu majątkowego w gospodarstwach domowych, następuje studium konsumpcji w gospodarstwach domowych. Umieszczenie rozdziałów dotyczących sytuacji dochodowej oraz wyposażenia gospodarstw domowych w dobra trwałego użytku po rozdziale odnoszącym się do wydatków w gospodarstwach domowych przeczy logicznie i zwyczajowo przyjętej

konwencji układu opracowania w tym obszarze badawczym. Jednak głównym celem opracowania była próba ukazania wzorców konsumpcji według typów gospodarstw domowych. Dopiero po wyodrębnieniu tychże typów gospodarstw domowych - typologizacja gospodarstw została przeprowadzona na podstawie poziomu wydatków na kategorie towarów i usług konsumpcyjnych - była możliwość analizy dochodów oraz zasobności w dobra trwałego użytku w typach wiejskich gospodarstw domowych.

Przechodząc do uzyskanych wyników badań należy stwierdzić, iż wysokość dochodów rozporządzalnych pełni w gospodarstwach domowych ważną rolę, gdyż wyznacza poziom konsumpcji i tym samym może wpływać na odmienne wzorce konsumpcji realizowane w gospodarstwach domowych z różnym poziomem dochodów rozporządzalnych na osobę. Jak wskazują wyniki badań własnych, w latach 2004-2014 nastąpiły zmiany w poziomie i źródłach dochodów mieszkańców wsi. Wzrosły realne dochody rozporządzalne na osobę w gospodarstwach domowych, poprawie uległa też subiektywna ocena sytuacji dochodowej mieszkańców wsi. Na znaczeniu zyskały dochody z pracy najemnej i z pracy na własny rachunek, a zmniejszeniu uległy dochody pozyskiwane z indywidualnego gospodarstwa rolnego i ze świadczeń z ubezpieczeń społecznych. Zmiany te doprowadziły do modyfikacji wzorców konsumpcji w wiejskich gospodarstwach domowych. Zwiększenie realnego dochodu rozporządzalnego dało większe możliwości konsumpcyjne członkom wiejskich gospodarstw domowych.

Dochód nie jest jednak jedynym czynnikiem zmian wzorców konsumpcji i nie w każdych warunkach zmiany dochodów wywołują takie same następstwa. Potwierdzeniem tego są wydatki w gospodarstwach domowych różniących się pod względem cech społeczno-demograficznych konsumentów, ale dysponujących podobnym poziomem dochodów – cechują się one odmienną strukturą koszyka nabywanych towarów i usług (gospodarstwa domowe *starszych* i *aspirujących*).

W wiejskich gospodarstwach domowych występuje swoista polaryzacja konsumpcji. Z jednej strony polską wieś tworzą w znacznym udziale gospodarstwa domowe ze skromnymi dochodami rozporządzalnymi na osobę. Są to zarówno gospodarstwa składające się z relatywnie młodych osób, w których głównym źródłem utrzymania jest praca w rolnictwie lub praca na stanowiskach robotniczych, jak i gospodarstwa osób starszych, w których emerytury stanowią podstawę utrzymania.

We wskazanych grupach gospodarstw w strukturze wydatków dominującą pozycję posiadają potrzeby pierwszoplanowe, związane z wyżywieniem członków gospodarstwa domowego i utrzymaniem mieszkania. Z drugiej strony niewielką grupę wiejskiej społeczności stanowią gospodarstwa domowe osób z relatywnie korzystną sytuacją materialną. W gospodarstwach tych głównymi źródłami utrzymania jest praca na stanowiskach nierobotniczych oraz praca na własny rachunek. W strukturze wydatków zamożniejszej części wiejskich gospodarstw domowych – obok potrzeb pierwszoplanowych – ważną pozycję zajmują potrzeby wyższego rzędu.

W budżetach domowych mieszkańców wsi następuje wzrost znaczenia usług w zaspokajaniu potrzeb, i ma on niebywale korzystny wymiar. Serwicyzacja konsumpcji obserwowana jest głównie w gospodarstwach z dziećmi na utrzymaniu oraz w gospodarstwach *zamożnych*. W tym pierwszym typie wzrost znaczenia usług wiąże się przede wszystkim z usługami edukacyjnymi oraz z zakresu kultury i rekreacji, które to ukierunkowane są na wzbogacanie zasobów intelektualnych, a w rezultacie na tworzenie kapitału ludzkiego. Zauważa się jednak, że wydatki na edukację oraz rekreację i kulturę - mimo wzrostu - w większości wiejskich gospodarstw domowych z dziećmi na utrzymaniu pozostają na niskim poziomie i znacząco odbiegają od poziomu i udziału tych wydatków w gospodarstwach zlokalizowanych w miastach. Wyjątek w tym względzie stanowi niewielka część gospodarstw domowych (gospodarstwa *aspirujących*), w których pozycja wydatków na edukację oraz kulturę i rekreację zajmuje ważne miejsce w hierarchii wydatków.

W gospodarstwach domowych *zamożnych* obserwuje się natomiast znaczący wzrost zainteresowania usługami z zakresu rekreacji i kultury, gastronomii i zakwaterowania oraz ochrony zdrowia. Korzystniejsza sytuacja dochodowa w tych gospodarstwach domowych ułatwia zaspokajanie potrzeb ponadpodstawowych i pozwala na większą dbałość o zdrowie, a tym samym wpisanie się w globalne trendy konsumpcji. Usługi w zakresie ochrony zdrowia są niezwykle ważne także w gospodarstwach domowych tworzonych przez osoby starsze. Jednak w gospodarstwach domowych osób starszych zlokalizowanych na wsiach – ze względu na nienajlepszą sytuację dochodową – zdecydowany udział w strukturze wydatków na ochronę zdrowia stanowią wydatki na artykuły medyczo-farmaceutyczne (lekarstwa), a nie na usługi związane z ochroną zdrowia.

Obok wyżej wymienionych usług ważną rolę w wiejskich gospodarstwach domowych pełnią usługi związane z komunikowaniem się i przemieszczaniem. Ranga tych usług jest szczególnie wysoka w gospodarstwach domowych osób zamożnych oraz z dziećmi na utrzymaniu. Mniejszą rolę wspomniane usługi odgrywają w przypadku gospodarstw domowych osób starszych.

Zmiany w strukturze wydatków w wiejskich gospodarstwach domowych - w kierunku większego zaspokojenia potrzeb ponadpodstawowych - będą odbywać się w dalszym ciągu, a intensywność tych zmian będzie wyznaczana przez tempo wzrostu dochodów. W przeprowadzonym badaniu wykazano, że wystarczyło dziesięć lat, aby struktura konsumpcji w wiejskich *niezasobnych* gospodarstwach domowych upodobniła się do struktury konsumpcji w wiejskich *zamożnych* gospodarstwach domowych. Znacznemu ujednoczeniu między typami gospodarstw domowych uległa też struktura wyposażenia w dobra trwałego użytku.

W latach 2004-2014 nastąpiła znaczna poprawa zasobności wiejskich gospodarstw domowych w dobra trwałego użytkowania. We wszystkich typach gospodarstw domowych zlokalizowanych na wsi doszło do unowocześnienia wyposażenia w zmechanizowany sprzęt gospodarstwa domowego oraz urządzenia informacyjno-rozrywkowe, jednak największą ich zasobnością cechowały się gospodarstwa domowe *niezasobnych*. W gospodarstwach domowych osób *zamożnych* w porównaniu do pozostałych typów gospodarstw zaobserwowano większą zasobność w stosunkowo droższe sprzęty gospodarstwa domowego, takie jak kuchenki elektryczne z płytą ceramiczną oraz zmywarki. Natomiast gospodarstwa domowe *starsze* cechowały się stosunkowo najuboższym wyposażeniem w dobra trwałego użytku, z wyłączeniem sprzętów starszej generacji (pralka i wirówka elektryczna, radio).

Porównanie wzorców konsumpcji w gospodarstwach domowych wiejskich z miejskimi wskazuje na nieco wyższy poziom życia w mieście. Większe realne dochody rozporządzone w gospodarstwach domowych usytuowanych w miastach umożliwiają konsumpcję na wyższym poziomie. Zaobserwowano też, że ubogim wzorcem konsumpcji cechował się mniejszy odsetek miejskich gospodarstw domowych niż wiejskich. Na wsi jednak wzorce konsumpcji ulegają szybszym zmianom niż w miastach. Kierunek tych zmian polega na zwiększeniu udziału dóbr ponadpodstawowych i usług, a obniżeniu udziału potrzeb żywnościowych

w wydatkach ogółem w gospodarstwach domowych. Zestawiając zaś zasobność w dobra trwałego użytku w miejskich i wiejskich gospodarstwach domowych, to w mieście wystąpiło nieco lepsze wyposażenie w zmechanizowane sprzęty gospodarstwa domowego oraz sprzęty informacyjno-rozrywkowe, natomiast większą zasobnością w środki transportu cechowały się wiejskie gospodarstwa domowe.

W kontekście zastosowanych metod badawczych należy stwierdzić, iż wykorzystana metodyka badawcza okazała się użyteczna w delimitacji wzorców konsumpcji w gospodarstwach domowych, napotkano jednak na ograniczenia w trakcie realizacji prowadzonych badań. Przeprowadzenie analizy dla czterech wybiórczych lat, z zastosowaniem zaproponowanej metodyki badania i charakteru danych GUS, stanowiących podstawę badania, pozwoliło na wyodrębnienie wzorców konsumpcji według typów gospodarstw domowych, ale doprowadziło też do sytuacji, że niektóre typy gospodarstw domowych ujawniły się tylko w jednym lub dwóch grupowaniach. Fakt ten znacznie utrudnił późniejsze porównywanie typów gospodarstw domowych między sobą oraz dywagacje o zmianach we wzorcach konsumpcji dla wybranego typu. Przyczyny nieujawnienia się niektórych typów gospodarstw domowych można upatrywać w doborze próby przy badaniu gospodarstw domowych przez Główny Urząd Statystyczny. Dobór próby do badania budżetów gospodarstw domowych opiera się o dwustopniowe losowanie, z operatu losowania uwzględniającego system rejestru podziału terytorialnego kraju. Terytorium Polski podzielone jest na rejony statystyczne. Za jednostki pierwszego stopnia są przyjmowane rejony i obwody, a jednostkami losowania drugiego stopnia są mieszkania. Nieuwzględnienie w operacie losowania zmiennych socjodemograficznych i ekonomicznych zapewne doprowadziło do sytuacji, gdy typ gospodarstw domowych zwanych *wolnymi ptakami* ujawnił się tylko raz. Inną przyczyną nieujawnienia się określonych typów gospodarstw domowych w kolejnych analizach mogła być też przyjęta metodyka badawcza, w której założono, iż dalszemu grupowaniu nie będą poddawane te operacyjne jednostki taksonomiczne, w których jest mniej niż 12 pozycji wydatkowych oraz pominięto grupy gospodarstw domowych, które obejmowały mniej niż 100 przypadków. Eliminacja gospodarstw domowych (na zasadzie przypadków odstających i małych liczebnie grup) w kolejnych latach analizy - na poziomie od 9% do 12% - mogła doprowadzić do utraty informacji o niektórych typach gospodarstw domowych.

Przeprowadzone badania własne pozwoliły pozytywnie zweryfikować I hipotezę badawczą, zakładającą, że *znaczna dywersyfikacja w poziomie i strukturze dochodów mieszkańców wsi oraz różnice społeczno-demograficzne między gospodarstwami domowymi są podstawą wyłonienia różnych wzorców konsumpcji*. Przeprowadzone badania umożliwiły wyodrębnić kilku typów gospodarstw domowych, które reprezentowały odmienne wzorce konsumpcji. Typy te wykazywały różnice względem uzyskiwanych dochodów rozporządzalnych na osobę oraz cech społeczno-demograficznych członków reprezentujących te gospodarstwa domowe. Można wskazać na przynajmniej cztery typy wiejskich gospodarstw domowych. Gospodarstwa domowe osób cechujących się skromnymi dochodami i wydatkami nazwano *niezasobnymi*, obejmowały one około 40% wiejskiej zbiorowości. Gospodarstwa te tworzyły osoby relatywnie młode, z dziećmi na utrzymaniu, legitymujące się wykształceniem zasadniczym-zawodowym, utrzymujące się przede wszystkim z pracy fizycznej oraz z rolnictwa.

Drugi typ wiejskich gospodarstw domowych tworzyły osoby relatywnie starsze, które utrzymywały się głównie z emerytur. W gospodarstwach tych priorytet w strukturze wydatków wiodły potrzeby żywnościowe, zdrowotne oraz związane z utrzymaniem mieszkania. Omawiany typ nazwano gospodarstwami *starszymi*.

Trzeci typ wiejskich gospodarstw domowych tworzyły osoby z relatywnie korzystną sytuacją dochodową, nazwane *zamożnymi*. Głównym źródłem utrzymania w tych gospodarstwach była praca na stanowiskach nierobotniczych oraz na własny rachunek. Były to gospodarstwa najczęściej jednoosobowe, tworzone przez stosunkowo młode osoby. W gospodarstwach tych najsilniej ujawnił się trend serwicyzacji konsumpcji.

Podobnym wzorcem konsumpcji do *zamożnych* gospodarstw domowych cechowały się gospodarstwa nazwane *aspirującymi*. Mimo, że poziom dochodów rozporządzalnych na osobę w tej grupie był znacznie niższy niż w gospodarstwach *zamożnych*, to struktura wydatków przedstawiała się podobnie. Jeśli chodzi o cechy demograficzne członków *aspirujących* gospodarstw, to wykazywały podobieństwo z *niezasobnymi* gospodarstwami domowymi. Członkowie *aspirujących* gospodarstw domowych byli relatywnie młodzi i w gospodarstwach tych były dzieci na utrzymaniu. Cechowali się oni jednak wyższym poziomem wykształcenia niż członkowie

niezasobnych gospodarstw domowych i odmiennym profilem źródeł pozyskiwanych dochodów.

W jednej z analiz delimitacji skupień wyodrębniono też typ gospodarstw domowych tworzonych głównie przez samotnych mężczyzn, których głównym źródłem utrzymania była praca na stanowiskach robotniczych. W tych gospodarstwach domowych prowadzono dość ryzykowny wzorzec konsumpcji, cechujący się wysokim udziałem wydatków na napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe, przy niskich wydatkach na ochronę zdrowia. We wzorcu konsumpcji omawianej grupy gospodarstw poczesne miejsce zajmowały także usługi gastronomiczne i zakwaterowania. Grupie tej przyporządkowano etykietę *wolnych ptaków*. Każdy z wyróżnionych wzorców konsumpcji łączył się z odmiennymi charakterystykami ekonomicznymi i społeczno-demograficznymi członków gospodarstw domowych.

Wyniki badań pozwoliły potwierdzić II hipotezę zakładającą, iż w *wiejskich gospodarstwach domowych o podobnych cechach społeczno-demograficznych - niezależnie od sytuacji dochodowej - struktury wydatków wykazują duże podobieństwo*. Wysokie podobieństwo struktur wydatków odnosiło się do gospodarstw *zamożnych* i *aspirujących*. W gospodarstwach *aspirujących* dochody rozporządzalne na osobę były znacznie mniejsze niż dochody w gospodarstwach *zamożnych*, a mimo to wzorzec konsumpcji realizowany w tych gospodarstwach był zbliżony do wzorca dla gospodarstw *zamożnych*. Gospodarstwa *aspirujących* swoim profilem demograficznym zbliżone były do gospodarstw *niezasobnych*, jednak wyższy poziom wykształcenia osób reprezentujących te gospodarstwa, odmienny status społeczno-zawodowy i większe dochody były zapewne przyczynkiem do realizacji konsumpcji o podobnej strukturze, jak w grupie gospodarstw *zamożnych*. Widoczne staje się tu socjologiczne zjawisko pragnienia znalezienia się przez wybór danego dobra w grupie społecznej, która stanowi dla danego gospodarstwa domowego w pewnym stopniu grupę odniesienia, grupę wzorcową. W grupie *aspirujących* ujawnił się efekt naśladownictwa.

III hipoteza badawcza wskazująca, iż w *wiejskich typach gospodarstw domowych o podobnych wzorcach konsumpcji obserwuje się też większe podobieństwo w strukturach przychodów* została potwierdzona. Źródła pozyskiwanych przychodów łączą się statystycznie z określonym poziomem przychodów, a ten z kolei wpływa na określone możliwości finansowe i konsumpcyjne. Osoby pozyskujące dochody z pracy w rolnictwie oraz z emerytur cechują się statystycznie mniejszą „zasobnością portfela”

niż osoby, które pracują na stanowiskach nierobotniczych lub prowadzą własny biznes. Źródła pozyskiwanych przychodów wpływają, więc na realizację określonych wzorców konsumpcyjnych.

IV hipoteza głosząca, iż *poziom dochodu rozporządzalnego w gospodarstwach domowych stanowi najważniejszy czynnik w wyposażeniu w wiejskich gospodarstwach domowych w dobra trwałe użytku* została odrzucona. Dochód rozporządzalny nie stanowi najważniejszego czynnika w zasobności gospodarstw domowych w dobra trwałe, a w szczególności w dobra trwałe o charakterze rozrywkowo-informacyjnym. Okazało się, iż gospodarstwa *niezasobnych*, czyli gospodarstwa z najmniejszymi dochodami rozporządzalnymi na osobę cechują się podobnym stopniem wyposażenia w dobra trwałe rozrywkowo-informacyjne, jak gospodarstwa domowe z największymi dochodami, czyli *zamożne*. Liczba osób w gospodarstwie domowym, obecność w nim dzieci, wiek członków gospodarstw domowych stanowią ważne determinanty wyposażenia gospodarstw domowych w dobra trwałe. Stan wyposażenia różnych typów gospodarstw w środki transportu również nie wskazywał, żeby czynnik ekonomiczny odgrywał największą rolę w ich posiadaniu. Pewien wpływ czynnika dochodowego zauważono jedynie przy wyposażeniu gospodarstw domowych w nowoczesne i stosunkowo droższe sprzęty gospodarstwa domowego (kuchenka elektryczna z płytą ceramiczną).

V hipoteza badawcza zakładająca, iż *wiejskie gospodarstwa domowe cechuje niższy poziom konsumpcji oraz gorsze wyposażenie w dobra trwałe w porównaniu do miejskich gospodarstw domowych* została częściowo potwierdzona. Na wsi obserwuje się niższy poziom wydatków na konsumpcję, a w strukturze koszyka towarów i usług konsumpcyjnych zauważa się większe udziały wydatków na potrzeby podstawowe, co potwierdza mniej korzystną sytuację tych gospodarstw i tym samym niższy poziom konsumpcji. Nie można natomiast zgodzić się całkowicie z drugą częścią hipotezy, iż w wiejskich gospodarstwach domowych obserwuje się gorsze wyposażenie w dobra trwałe niż w miastach. Wyposażenie w dobra trwałe jest słabo skorelowane z faktem lokalizacji gospodarstwa domowego.

W świetle dokonanych analiz w warstwie teoretyczno-poznawczej można sformułować następujące stwierdzenia i wnioski końcowe.

1. Przeprowadzone badania dowiodły, iż gruntowne rozpoznanie oczekiwań wiejskiej społeczności powinno odbywać się w podziale na różne typy

gospodarstw domowych, gdyż w każdym z nich wyrażane są specyficzne potrzeby na towary i usługi konsumpcyjne uwarunkowane wieloma czynnikami, między innymi o charakterze ekonomicznym i społeczno-demograficznym.

2. W większości wiejskich gospodarstw domowych – mimo wzrostu dochodów rozporządzalnych – udział wydatków na żywność w wydatkach ogółem pozostaje na wysokim poziomie, co świadczy o nienajlepszej sytuacji dochodowej i w dużym stopniu determinuje zaspokajanie innych potrzeb. Natomiast w niewielkim odsetku gospodarstw domowych na wsi obserwuje się korzystną sytuację dochodową, która uwidacznia się między innymi przez wysoki udział w wydatkach ogółem potrzeb ponadpodstawowych.
3. W latach 2004-2014 we wzorcach konsumpcji realizowanych na wsi doszło do wzrostu znaczenia usług, natomiast obniżeniu uległ odsetek kosztów ponoszonych na wyżywienie, co ma niebywale korzystny charakter i świadczy o poprawie poziomu życia w wiejskich gospodarstwach domowych.
4. Gospodarstwa domowe o relatywnie korzystnej sytuacji materialnej stanowią grupę odniesienia w zakresie wzorców konsumpcji dla gospodarstw domowych o skromniejszych dochodach rozporządzalnych. Struktura koszyków towarów i usług konsumpcyjnych nabywanych przez wiejskie gospodarstwa domowe o stosunkowo najniższych dochodach rozporządzalnych na osobę w 2014 roku była bardzo podobna do struktury koszyków towarów i usług w wiejskich gospodarstwach o stosunkowo najwyższych dochodach rozporządzalnych na osobę w 2004 roku.
5. Źródła pozyskiwanych przychodów w gospodarstwach domowych pełnią ważną rolę w kształtowaniu się wzorców konsumpcji. W gospodarstwach domowych o podobnych źródłach przychodów realizowane są podobne wzorce konsumpcji, mimo że zdarza się, iż w dyspozycji członków tych gospodarstw jest różny poziom przychodów. Tak więc, większe podobieństwo w źródłach przychodów gospodarstw domowych sygnalizuje większe podobieństwo wzorców konsumpcji w tych gospodarstwach domowych.
6. Czynniki demograficzne okazały się ważną determinantą wyposażenia gospodarstw domowych w sprzęt informacyjno-rozrywkowy, natomiast nie zauważono wyraźnego wpływu czynnika dochodowego. Młodszy wiek głowy domu sprzyjał wysokiemu nasyceniu gospodarstwa domowego w sprzęt

informacyjno-rozrywkowy oraz środki transportu. Gospodarstwa domowe z osobami starszymi oraz gospodarstwa domowe z relatywnie niskimi dochodami rozporządzalnymi na osobę w dużym stopniu nadrobiły zaległości w wyposażeniu w zmechanizowane sprzęty gospodarstwa domowego względem gospodarstw *zamożnych*.

7. Przeprowadzenie analizy porównawczej wzorców konsumpcji realizowanych w miejskich i wiejskich gospodarstwach domowych doprowadziło do konstatacji, iż gospodarstwa domowe reprezentujące podobne typy w mieście i na wsi wykazują większe podobieństwo ze sobą niż typy wiejskich gospodarstw domowych między sobą. Na wzorce konsumpcji wpływ wywiera złożony układ cech, w którym miejsce usytuowania gospodarstwa domowego pełni mniejszą rolę niż cechy społeczne i demograficzne członków gospodarstw domowych.
8. Zastosowane metody badawcze (operacyjne jednostki taksonomiczne oraz analizy skupień Warda i *k-średnich*) dały możliwość rozróżnienia typów gospodarstw domowych o podobnych wzorcach konsumpcji. Poszczególne wzorce konsumpcji reprezentowały gospodarstwa domowe o odmiennych cechach społeczno-demograficznych i ekonomicznych. Tym samym pozytywnie zweryfikowano użyteczność zaproponowanych metod badawczych do identyfikacji wzorców konsumpcji.

Realizacja celu naukowego monografii i rezultaty przeprowadzonych analiz teoretycznych oraz badań własnych mogą być wykorzystane dla konstruowania nowych i rozwoju dotychczasowych teorii opisujących zachowania konsumentów, mogą stanowić też wskazówkę przy projektowaniu przyszłych badań nad wzorcami konsumpcji oraz mogą być przydatne przy interpretacji wyników innych badaczy.

Przeprowadzone analizy pozwoliły na zidentyfikowanie wzorców konsumpcji w wiejskich gospodarstwach domowych i na tej podstawie wyodrębnienia typów gospodarstw domowych charakterystycznych dla wsi. Okazało się, iż na wsi znaczący udział społeczeństwa cechuje skromny wzorzec konsumpcji. Wzorce konsumpcji w typach gospodarstw domowych, tak zwanych *starszych* i *niezasobnych* - obejmujących łącznie około 80% badanej zbiorowości - cechowały się wysokimi udziałami wydatków na potrzeby podstawowe, w szczególności na wyżywienie i niskimi udziałami wydatków na potrzeby wyższego rzędu. Poziom wydatków we wskazanych gospodarstwach domowych pozostawał na granicy minimum socjalnego

lub poniżej, co może sugerować niezaspokojenie potrzeb w wielu aspektach życia. Profil demograficzny analizowanych typów gospodarstw wskazał, że są to gospodarstwa domowe z dziećmi na utrzymaniu oraz osobami starszymi, czyli grupami szczególnie narażonymi na niedostatek. Konieczna staje się więc intensyfikacja działań, przede wszystkim na rzecz wspomnianych gospodarstw, w takich obszarach polityki gospodarczej, jak rynek pracy, opieka zdrowotna, edukacja, warunki mieszkaniowe. Należy bowiem pamiętać o tym, że niezaspokojenie potrzeb konsumpcyjnych może prowadzić do przykrych konsekwencji w wielu wymiarach życia, w tym do wykluczenia. Finansowanie systemu sfery społecznej, w tym opieki zdrowotnej oraz systemu edukacji powinno być rozłożone na tyle solidarnie, aby osoby z gospodarstw gorzej sytuowanych miały możliwość zaspokojenia potrzeb w tym zakresie.

Korzystną zmianą zaobserwowaną w wiejskich gospodarstwach domowych jest wzrost dochodów rozporządzalnych i wydatków konsumpcyjnych w ujęciu realnym. Z przeprowadzonej analizy wynika, że wzorzec konsumpcji realizowany w 2014 roku przez uboższe gospodarstwa domowe wykazywał duże podobieństwo ze wzorcem konsumpcji realizowanym w 2004 roku przez gospodarstwa domowe cechujące się najkorzystniejszą sytuacją dochodową na wsi. Na podstawie zmian wzorców konsumpcji można przypuszczać, iż zachowania członków wiejskich gospodarstw domowych ewoluują w kierunku wzorca konsumpcji cechującego się większym udziałem wydatków na towary i usługi ponadpodstawowe. W uboższej części wiejskiego społeczeństwa tkwi więc potencjał wzrostu popytu. Wiejskie gospodarstwa domowe powinny stanowić grupę szczególnie ważną dla przedsiębiorców oferujących towary i usługi konsumpcyjne na ten rynek.

W wiejskich gospodarstwach domowych dokonują się intensywne zmiany w strukturze wyposażenia w dobra trwałego użytku. Na przełomie lat 2004 i 2014 w wiejskich gospodarstwach domowych znacząco wzrosła zasobność w dobra informatyczne i rozrywkowe, a także w zmechanizowane sprzęty gospodarstwa domowego. Jedynie urządzenia najnowszej generacji i relatywnie droższe pozostały w mniejszym udziale gospodarstw domowych wiejskich niż miejskich. Wiejskie gospodarstwa domowe stanowią więc chłonny rynek w zakresie dóbr trwałego użytku.

W wiejskich gospodarstwach domowych dużemu wzrostowi uległy wydatki na kieszonkowe. Młode pokolenie dysponuje coraz większymi funduszami, które to

rozdysponowywane są na różne cele konsumpcyjne. Dzieci i młodzież mieszkająca na wsi stanowi atrakcyjny i rozwojowy segment rynku towarów i usług konsumpcyjnych.

Reasumując, badania wzorców konsumpcji są niezwykle ważne ze względów aplikacyjnych i poznawczych. W aspekcie aplikacyjnym ważność tych badań uzasadnia przydatność rozpoznania istoty poszczególnych kategorii wydatków i hierarchii potrzeb konsumentów w kształtowaniu odpowiedniej oferty produktowo-usługowej oraz sposobu adresowania jej do właściwych grup gospodarstw domowych. Informacje o wzorcach konsumpcji mogą być wykorzystane w strategiach rynkowych przedsiębiorstw, które kierują swoją ofertę do mieszkańców wsi. Pozyskane informacje o wzorcach konsumpcji na wsi mogą być też użyteczne przy kształtowaniu polityki gospodarczej kraju. Zgromadzony w opracowaniu materiał może być też użyteczny dla służb publicznych zajmujących się polityką dochodową i społeczną. W aspekcie poznawczym ważność tych badań uzasadnia między innymi wzajemna zależność między udziałem wydatków na poszczególne kategorie dóbr a poziomem życia w gospodarstwach domowych.

Przedstawiona typologia wiejskich gospodarstw domowych stanowi szkic do dalszych analiz i wnioskowania, z uwzględnieniem szerokiego kontekstu zjawisk gospodarczych i demograficznych. Podział gospodarstw domowych na utworzone grupy typologiczne pozwala wskazać najważniejsze determinanty kształtujące konsumpcję i potwierdza złożoność zjawiska konsumpcji. Przedstawione badania stanowią przyczynek do poznania kompleksowości zjawiska konsumpcji na wsi, pomagają w wyjaśnieniu zachowań konsumentów i jednocześnie motywują do prowadzenia dalszych prac badawczych z tego zakresu.

d) Wkład w rozwój dyscypliny ekonomia

Najważniejszym zadaniem osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (t.j. Dz.U. z 2016 poz. 882 z późn. zm.) jest wkład w rozwój dyscypliny naukowej. Najważniejsze osiągnięcia wskazanego opracowania wynikają z realizacji wyznaczonych celów, a weryfikacja postawionych hipotez badawczych pozwoliła na poszerzenie wiedzy w dyscyplinie ekonomia.

Monografia jest pierwszą pozycją na rynku wydawniczym, która zawiera kompleksowy, wieloaspektowy i szczegółowy sposób ujęcia problematyki wzorców

konsumpcji w gospodarstwach domowych zlokalizowanych na wsi. Opracowanie zawiera propozycję autorskich typów gospodarstw domowych wyodrębnionych na podstawie zachowań konsumpcyjnych. Przyjęta w opracowaniu metodyka badawcza pozwoliła na analizę problemu zróżnicowania konsumpcji w wiejskich gospodarstwach domowych.

Znaczącymi osiągnięciami w monografii są: dokonanie grupowania wiejskich gospodarstw domowych i szczegółowa charakterystyka typów wiejskich gospodarstw domowych pod względem wzorców konsumpcji, sytuacji dochodowej oraz wyposażenia w dobra trwałego użytku. Podjęcie wielowymiarowych analiz wiejskich gospodarstw domowych pozwoliło na zidentyfikowanie typów wiejskich gospodarstw domowych i odpowiadających im wzorców konsumpcji, w tym przeprowadzenie analiz kształtowania się poziomu i struktury konsumpcji w poszczególnych typach wiejskich gospodarstw domowych; przeprowadzenie analiz podobieństwa struktur konsumpcji między typami wiejskich gospodarstw domowych i ocena zmian we wzorcach konsumpcji w latach 2004 -2014; przeprowadzenie analiz sytuacji dochodowej w poszczególnych typach wiejskich gospodarstwach domowych; a także przeprowadzenie analiz zasobności w dobra trwałego użytku w poszczególnych typach wiejskich gospodarstw domowych

Efektom pracy jest również dokonanie porównania konsumpcji między miejskimi i wiejskimi gospodarstwami domowymi. Przeprowadzenie tych analiz umożliwiło identyfikację podobieństw i różnic w zakresie konsumpcji oraz zasobności gospodarstw domowych w dobra trwałego użytku między typami wiejskich i miejskich gospodarstw domowych, wraz ze wskazaniem ekonomicznych i pozaekonomicznych uwarunkowań zdiagnozowanej sytuacji.

Osiągnięcia pracy obejmują nie tylko płaszczyznę poznawczą, ale również metodologiczną. Istotnym wkładem w rozwój dyscypliny ekonomia jest zaproponowanie metodyki badawczej wzorców konsumpcji i wskazanie na jej ograniczenia ze względu na przyjęte w opracowaniu założenia badawcze oraz charakter danych GUS.

Podsumowując, za najważniejsze osiągnięcia monografii należy uznać:

- podjęcie problematyki, która relatywnie rzadko jest przedmiotem analiz i dociekań naukowych;
- usystematyzowanie pojęć związanych ze wzorcem i modelem konsumpcji;

- wyróżnienie wzorców konsumpcji przy uwzględnieniu autorskich typów wiejskich gospodarstw domowych;
- ukazanie różnic i podobieństw między poszczególnymi typami gospodarstw domowych i realizowanymi przez nie wzorcami konsumpcji;
- uzupełnienie luki metodycznej przez zasugerowanie sposobów rozwiązania problemów metodycznych przy delimitacji wzorców konsumpcji oraz weryfikacja przydatności metod badawczych z punktu widzenia tego typu studiów.

Realizacja celu naukowego monografii ograniczyła dostrzeżoną niszę badawczą i wzbogaciła literaturę przedmiotu. Rezultaty przeprowadzonych analiz mogą być wykorzystane dla konstruowania nowych i rozwoju dotychczasowych teorii opisujących zachowania konsumentów, mogą stanowić też wskazówkę przy projektowaniu przyszłych badań nad wzorcami konsumpcji oraz mogą być przydatne przy interpretacji wyników innych badaczy.

Uzyskane wyniki mają istotne walory aplikacyjne, gdyż znajomość prawidłowości i uwarunkowań opisujących postępowanie konsumentów jest warunkiem skutecznego i efektywnego oddziaływania na konsumentów. Wiedza tego rodzaju jest potrzebna przedsiębiorcom i innym instytucjom, których celem jest kształtowanie określonych postaw i zachowań konsumentów. Zgromadzony w opracowaniu materiał może stanowić użyteczne źródło wiedzy dla decydentów kształtujących politykę dochodową i społeczną.

3. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

a) Charakterystyka ilościowa dorobku publikacyjnego – kategorie i liczba publikacji

Moja dotychczasowa praca naukowo-badawcza została udokumentowana (z osiągnięciem wskazanym w punkcie 2.) 142 opracowaniami, z czego po obronie dysertacji doktorskiej powstało 119. Przeważającą część publikacji stanowią opracowania samodzielne. W języku angielskim zostało opublikowanych 19 opracowań twórczych. Wszystkie opracowania anglojęzyczne powstały po doktoracie. Zestawienie dorobku naukowego według kategorii opracowań twórczych z podziałem na okres przed i po doktoracie przedstawia tabela 1.

Tabela 1. Zestawienie syntetyczne dorobku naukowego według kategorii opracowań twórczych

Kategoria	Przed uzyskaniem stopnia doktora		Po uzyskaniu stopnia doktora		Razem
	autor	współautor	autor	współautor	
Oryginalne opublikowane naukowe prace twórcze					
<i>W tym:</i> Monografie naukowe			3		3
Rozdziały w monografiach i recenzowanych opracowaniach zbiorowych	3	5	12	11	31
<i>W tym w języku angielskim</i>				5	
Artykuły w czasopiśmie z części A ministerialnej listy czasopism naukowych				1	1
Artykuły w czasopiśmie z części B ministerialnej listy czasopism naukowych	12	3	68	15	98
<i>W tym w języku angielskim</i>			3	4	
Publikacje naukowe znajdujące się w materiałach indeksowanych w bazie Web of Science w języku angielskim			1	3	4
Redakcje naukowe monografii			4	1	5
Razem	15	8	88	31	142

W przeliczeniu na skalę punktową stosowaną przez MNiSW, mój dorobek publikacyjny po uzyskaniu stopnia naukowego doktora wynosi 888 punktów (monografie naukowe – 70 punktów; rozdziały w monografiach naukowych - 110 punktów; artykuły naukowe na listach A i B – 623 punkty; redakcje naukowe monografii – 25 punktów; publikacje naukowe w materiałach indeksowanych w bazie Web of Sciences – 60 punktów). Zestawienie liczby publikacji naukowych znajdujących się w bazach naukowych wraz z liczbą cytowań i indeksem Hirscha zaprezentowano w tabeli 2.

Tabela 2. Liczba publikacji i cytowań według stanu na dzień 21.08.2017

Wyszczególnienie	Liczba publikacji naukowych według bazy:	Liczba cytowań publikacji według bazy:	Indeks Hirscha publikacji według bazy:
Web of Science	9	0	0
BazEkon	67	44	3
Publish or Perish	105	196	6
Google Scholar	178	234	6

Poniżej przedstawię moją aktywność naukową po obronie pracy doktorskiej. Jestem autorką trzech, redaktorką czterech i współredaktorką jednej monografii naukowych. Większość pozostałych pozycji stanowią publikacje w czasopismach naukowych oraz rozdziały w monografiach zbiorowych. Jestem współautorką jednej publikacji naukowej opublikowanej w czasopiśmie indeksowanym na liście A Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Istotną część mojego dorobku stanowią publikacje naukowe indeksowane na liście B Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, między innymi w następujących czasopismach:

- Acta Universitatis Lodziensis. Folia Geografica Socio-Oeconomica (1 publikacja);
- Comparative Economic Research. Central and Eastern Europe (2 publikacje);
- Economics and Management (4 publikacje);
- Edukacja Ekonomistów i Menedżerów. Problemy. Innowacje. Projekty. (1 publikacja);
- Ekonomia. Rynek – Gospodarka – Społeczeństwo (1 publikacja);
- Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa (2 publikacje);
- Foundations of Management (2 publikacje);
- Handel Wewnętrzny (4 publikacje);
- Journal of Agribusiness and Rural Development (2 publikacje);
- Konsumpcja i Rozwój (3 publikacje);
- Kwartalnik Nauk o Przedsiębiorstwie (4 publikacje);
- Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy (4 publikacje);
- Problemy Zarządzania (4 publikacje);
- Wiadomości Statystyczne (18 publikacji);
- Kwartalnik Wieś i Rolnictwo (1 publikacja);
- Zeszyty Naukowe Polityki Europejskiej, Finanse i Marketing (2 publikacje);

- Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania (1 publikacja);
- Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Ekonomia i Organizacja Gospodarki Żywnościowej (4 publikacje).

Szczegółowy wykaz publikacji naukowych został przedstawiony w załączniku nr 4.

W ramach badań statutowych zrealizowałam 3 projekty badawcze, przy czym w przypadku 2 projektów byłam kierownikiem:

- 2016-2017 - Instytucjonalne uwarunkowania działalności podmiotów gospodarczych i procesów społeczno-ekonomicznych (kierownik projektu),
- 2015-2016 - Wpływ rachunku kosztów na dokonania szpitali i efektywność finansowania ochrony zdrowia (członek zespołu),
- 2013-2014 - Badanie uwarunkowań poziomu konsumpcji w polskich gospodarstwach domowych ze szczególnym uwzględnieniem różnic między województwami (kierownik projektu).

Ze zbioru innych osiągnięć i aktywności naukowych mogę wymienić:

➤ **Redakcję i współredakcję naukową monografii naukowych:**

- Piekut M. (red. naukowa) 2016. *Perspektywy gospodarcze – przedsiębiorczość, innowacje, konsument*. Kolegium Nauk Ekonomicznych i Społecznych, Płock.
- Piekut M. (red. naukowa) 2015. *Regionalne aspekty rozwoju gospodarczego*. Kolegium Nauk Ekonomicznych i Społecznych, Płock.
- Piekut M. (red. naukowa) 2014. *Nauka gospodarce, gospodarka nauce*. Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Płock
- Piekut M. (red. naukowa) 2014. *Problemy jednostek gospodarczych na rynku Unii Europejskiej*. Kolegium Nauk Ekonomicznych i Społecznych, Płock.
- Kludacz M., Piekut M (red. naukowa) 2013. *Uwarunkowania rozwoju społeczno-gospodarczego miasta Płocka i powiatu płockiego*. Kolegium Nauk Ekonomicznych i Społecznych, Płock.

➤ **Zrecenzowanie opracowań naukowych:**

- Kludacz-Alessandri M. (red. naukowa) 2016. *Wybrane problemy i wyzwania społeczno-gospodarcze. Kapitał ludzki i rozwój przedsiębiorstw*. Kolegium Nauk Ekonomicznych i Społecznych, Płock.

- Kludacz M. (red. naukowa) 2015. *Wiedza, innowacje, przedsiębiorczość, a rozwój regionalny*. Politechnika Warszawska, Kolegium Nauk Ekonomicznych i Społecznych w Płocku, Płock.
- Laskowski W., Świstak E. 2014. *Zmiany we wzorcach spożycia żywności w Polsce*. SGGW w Warszawie, Wydawnictwo Laskowski, Warszawa
- Grabowska M., Kludacz M. (red. naukowa) 2014. *Problemy rozwoju społeczno-gospodarczego w Unii Europejskiej*. Kolegium Nauk Ekonomicznych i Społecznych, Płock.
- Levytska G. 2011. *Usługi gastronomiczne – znaczenie i tendencje rozwoju*. Wydawnictwo SGGW, Warszawa

➤ **Uczestnictwo w konferencjach naukowych**

Ważną częścią mojego dorobku jest uczestnictwo w konferencjach naukowych, gdzie można skonfrontować własne koncepcje badawcze z opiniami ekspertów, pozyskać wiedzę o aktualnych trendach badawczych, jak również nawiązać kontakty naukowe. Po uzyskaniu stopnia doktora uczestniczyłam w 33 konferencjach naukowych i seminariach naukowych, w tym w 6 konferencjach naukowych za granicą. Za szczególnie istotne poczytuję moje uczestnictwo w następujących konferencjach:

- Zjazd Katedr Marketingu, Handlu i Konsumpcji, Warszawa, Polska, 18-20.09.2016 r.
- The 10 the International Days of Statistics and Economics, Praga, Czechy, 8-10.09.2016 r.
- 13th International Scientific Conference „European Financial Systems“, Brno, Czechy, 27-28.06.2016 r.
- International Conference on Engineering. Engineering for Society, University of Beira Interior, Covilha, Portugalia, 2-4.12.2015 r.
- The 9 the International Days of Statistics and Economics, Praga, Czechy, 10-12.09.2015 r.
- The 8 the International Days of Statistics and Economics, Praga, Czechy, 11-13.09.2014 r.
- Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Ekonomicka fakulta, Bańska Bystrzyca, Słowacja, 3-4 kwietnia 2014 r.

Szczegółowy wykaz konferencji naukowych i seminariów naukowych został przedstawiony w załączniku nr 4.

b) Charakterystyka merytoryczna opracowań naukowych

Po uzyskaniu stopnia doktora moje zainteresowania naukowe skupiły się na jednym głównym i jednym pobocznym obszarze badawczym. Konsumpcja w gospodarstwach domowych stanowiła główny obszar badawczy, który obejmował trzy nurty badawcze.

I. GŁÓWNY OBSZAR BADAWCZY - Konsumpcja w gospodarstwach domowych

Nurt I.A. Materialny wymiar życia i zachowania konsumpcyjne w polskich gospodarstwach domowych.

Nurt I.B. Zmiany i różnice w konsumpcji koszyków towarów i usług konsumpcyjnych w gospodarstwach domowych z krajów Unii Europejskiej.

Nurt I.C. Rozwój rynków towarów i usług konsumpcyjnych w Polsce.

Tak jak wspomniałam, obok głównego obszaru moich dociekań naukowych można zidentyfikować obszar poboczny, który stanowi cykle opracowań naukowych związanych z prowadzoną przeze mnie działalnością dydaktyczną oraz organizacją konferencji naukowych. W obszar ten wpisują się opracowania z zakresu rozwoju gospodarczego oraz ekonomiki przedsiębiorstw.

II. POBOCZNY OBSZAR BADAWCZY - Rozwój gospodarek i przedsiębiorstw.

Nurt II.A. Międzynarodowe i regionalne porównania działalności badawczo-rozwojowej oraz w zakresie ochrony własności przemysłowej w gospodarkach i przedsiębiorstwach.

Nurt II.B. Aspekty przedsiębiorczości w jednostkach gospodarczych.

Nurt II.C. Studium wykorzystania technologii teleinformatycznych w działalności gospodarczej przedsiębiorstw.

Szczegółowy wykaz publikacji naukowych - po uzyskaniu stopnia naukowego doktora - z podziałem na obszary i nurty badawcze został przedstawiony w załączniku nr 4.

Przedmiotem moich zainteresowań naukowych przed i po uzyskaniu stopnia naukowego doktora była poziom i struktura konsumpcji w gospodarstwach domowych. Po uzyskaniu stopnia doktora pogłębiałam wiedzę oraz prowadziłam badania pozwalające zrozumieć i objaśnić zachowania konsumentów w polskich gospodarstwach domowych. Dokonywałam też porównywania wzorców konsumpcyjnych polskich konsumentów z konsumentami z innych krajów

europejskich. Wielokrotnie w swoich opracowaniach naukowych posługiwałam się wielowymiarowymi metodami statystycznymi. Poniżej zostaną omówione poszczególne nurty badawcze. Obiektem moich szczególnych zainteresowań naukowych była i jest **Konsumpcja w gospodarstwach domowych**.

W nurcie badawczym I.A. **Materialny wymiar życia i zachowania konsumpcyjne w polskich gospodarstwach domowych** skupiłam się na dochodach, wydatkach oraz stanie majątkowym w polskich gospodarstwach domowych. Pierwszą publikacją z tego nurtu badawczego i zarazem pierwszą moją monografią naukową jest:

- Piekut M. 2008. *Polskie gospodarstwa domowe - dochody, wydatki i wyposażenie w dobra trwałego użytkowania*. Wydawnictwo SGGW, Warszawa, ss. 138.

Celem monografii była ocena materialnego wymiaru życia w polskich gospodarstwach domowych oraz wskazanie na hierarchię czynników determinujących dochody, konsumpcję oraz wyposażenie w dobra trwałego użytku. Część teoretyczna monografii była po części pokłosiem dysertacji doktorskiej, natomiast część analityczna stanowiła w całości nowe opracowanie twórcze. Metodą badawczą wykorzystaną w monografii była analiza korelacji kanonicznej, która jest techniką rzadko stosowaną w badaniach konsumpcji.

W kolejnych artykułach ze wspomnianego nurtu badawczego dokonywałam szczegółowej charakterystyki wydatków na towary i usługi konsumpcyjne w różnych typach polskich gospodarstw domowych wyróżnionych ze względu na wiele zmiennych ekonomicznych, społeczno-demograficznych i lokalizacyjnych. I tak, na przykład w artykule:

- Piekut M. 2016. Gdzie tkwi potencjał wzrostu popytu? Wydatki na odzież i obuwie w polskich gospodarstwach domowych. *Edukacja Ekonomistów i Menedżerów. Problemy. Innowacje. Projekty*, 2(40), s. 165-182.

przeanalizowałam poziom i udział wydatków na odzież i obuwie w różnych typach gospodarstw domowych oraz zidentyfikowałam charakterystyki gospodarstw domowych mających najsilniejszy związek z wydatkami na odzież i obuwie.

Inne moje publikacje naukowe z omawianego nurtu badawczego odnosiły się do analizy wydatków w gospodarstwach domowych na: napoje alkoholowe i wyroby

tytoniowe, zdrowie, transport, łączność, edukację, rekreację i kulturę, turystykę, gastronomię i zakwaterowanie, wyposażenie mieszkania.

W kilku artykułach poruszyłam kwestie rozdysponowywania wydatków w gospodarstwach domowych usytuowanych na wsi wraz z uwzględnieniem różnych typów wiejskich gospodarstw domowych.

- Gutkowska K., Piekut M. 2014. Konsumpcja w wiejskich gospodarstwach domowych. *Kwartalnik Wieś i Rolnictwo*, 4(165), s. 159-178.
- Piekut M. 2016. Wiejski konsument na rynku dóbr i usług związanych z kulturą i rekreacją. *Konsumpcja i Rozwój*, 1, s. 61-76.

Miejsce zamieszkania warunkuje posiadane źródła utrzymania i wpływa na zróżnicowanie dochodów, które z kolei przekładają się na poziom i strukturę wydatków w gospodarstwach domowych.

Postępy nauk medycznych, a także osiągnięcie wyższego poziomu życia społecznego przyczyniły się do wydłużenia przeciętnej długości życia ludności, co z kolei wpłynęło na zwiększenie się udziału ludzi starszych w strukturze współczesnych społeczeństw. W naukach ekonomicznych proces starzenia się ludności koncentruje się często na analizach budżetów gospodarstw domowych osób starszych. W moich badaniach podjęłam się też analiz dochodów i wydatków w gospodarstwach domowych osób starszych, między innymi w artykułach:

- Piekut M. 2016. Restaurants and hotels expenditure in Polish households of the elderly. *Economics and Management*, 8 (1), pp. 80-90.
- Piekut M. 2016. Uwarunkowania konsumpcji osób w wieku 70 lat i więcej. *Wiadomości Statystyczne*, nr 6, s. 45-58.

Natomiast publikacją z pogranicza analiz wiejskich gospodarstw domowych i gospodarstw domowych z osobami starszymi jest:

- Piekut M., Gutkowska K. 2016. Konsumpcja w wiejskich gospodarstwach domowych osób starszych. *Problemy Zarządzania*, vol. 14, nr 2 (59), t. 1, s. 171-184.

W przeprowadzonej analizie wykazałam, iż osoby starsze zamieszkujące wieś żyją w relatywnie złych warunkach, a dotyczy to przede wszystkim sytuacji dochodowej, która to przekłada się na możliwości zaspokajania potrzeb.

Inspirowały mnie też zachowania konsumpcyjne w innych „skrajnych” grupach gospodarstw domowych, na przykład osób z najmniejszymi i największymi dochodami

rozporządzalnymi. Przykładem opracowania poruszającego kwestie budżetów gospodarstw domowych w tych typach gospodarstw jest:

- Piekut M., 2016. Wydatki i trendy w konsumpcji w gospodarstwach domowych wysokodochodowych. *Problemy Zarządzania*, vol. 14, nr 1(58), t.2, s. 30-44.

Ostatnią publikacją naukową z tego nurtu badawczego jest:

- Piekut M. 2016. *Personal Finance in Terms of Income/Expenditure Aspects: Personal Finance in Terms of Income/Expenditure Aspects*. [in] European Financial Systems 2016. Proceedings of the 13th International Scientific Conference, Masaryk University, Brno, pp. 581-587.

W opracowaniu tym wskazano na polaryzację ekonomiczną polskiego społeczeństwa. W znacznej części gospodarstw domowych zaobserwowano, iż dochody i wydatki były poniżej średniej dla ogółu, a tylko niewielka część gospodarstw domowych cechowała się stosunkowo wysokimi dochodami i wydatkami na osobę.

Podsumowując, konsumpcja w polskich gospodarstwach domowych jest zróżnicowana, a jej poziom i struktura uwarunkowane są przynależnością do grupy społeczno-ekonomicznej, typu biologicznego gospodarstwa domowego i fazy cyklu życia gospodarstwa domowego, miejscem usytuowania gospodarstwa domowego oraz charakterystykami związanymi z głową domu, takimi jak: wykształcenie, wiek, wykonywany zawód i płeć, a także wielkością gospodarstwa domowego. Najważniejszą jednak determinantą wydatków na większość kategorii towarów i usług konsumpcyjnych jest dochód rozporządzalny na osobę w gospodarstwie domowym. Wielkość uzyskiwanych dochodów wpływa na wielkość i strukturę wydatków konsumpcyjnych.

Do realizacji celów postawionych w pierwszym nurcie badawczym wykorzystywałam przede wszystkim informacje pochodzące z indywidualnych, niepublikowanych danych badania budżetów gospodarstw domowych GUS. Dane te – w każdym roku badania - obejmują informacje o ponad 37 tys. gospodarstw domowych w różnych przekrojach ekonomicznych, społeczno-demograficznych, geograficznych. Dostarczają również informacji na temat sytuacji mieszkaniowej oraz wyposażenia gospodarstw domowych w dobra trwałego użytku.

Publikacje zaliczone do tego nurtu badawczego stanowią źródło informacji o warunkach życia ludności Polski i dostarczają wiedzy o uwarunkowaniach

konsumpcji, są także interesujące ze względu na zastosowane wielowymiarowe metody statystyczne.

W ramach przedstawionego nurtu badawczego opublikowałam 31 artykułów naukowych w czasopismach naukowych z części B ministerialnej listy czasopism, jedną monografię naukową, 6 rozdziałów w monografiach naukowych oraz 3 artykuły znajdujące się w materiałach konferencyjnych indeksowanych w bazie Web of Science.

Nurt I.B. Zmiany i różnice w konsumpcji koszyków towarów i usług w gospodarstwach domowych z krajów Unii Europejskiej

Bogactwo kraju oraz kondycja gospodarki wyznaczają członkom gospodarstw domowych konkretne szanse na rozwój ilościowy i jakościowy w zaspokajaniu potrzeb, a tym samym wpływają na ich warunki życia. Stąd też w swoich badaniach naukowych podjęłam się zidentyfikowania zmian, jakie dokonały się w wydatkach konsumentów z różnych krajów europejskich, wskazania na podobieństwa i różnice w wydatkach konsumpcyjnych w gospodarstwach domowych z poszczególnych krajów europejskich oraz ocenę sytuacji materialnej w gospodarstwach domowych w zależności od miejsca lokalizacji. Artykułami z tego cyklu były m.in.:

- Piekut M. 2013. Konsumpcja w polskich gospodarstwach domowych na tle krajów europejskich. *Problemy Zarządzania*, vol. 11, 1 (40), t. 1, s. 23-39.
- Piekut M. 2014. Komparatywna analiza wydatków na odzież i obuwie w europejskich gospodarstwach domowych. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania*, nr 36 T.1 *Metody ilościowe w ekonomii*, s. 385-396.
- Piekut M. 2015. The rich North-West, the poor Middle-East – consumption in the EU-households. *Comparative Economic Research*, 1 (18), pp. 43-63.
- Piekut M. 2016. Prywatne finansowanie edukacji w Europie. *Ekonomia. Rynek – Gospodarka - Społeczeństwo*, nr 44, s. 75-91.
- Piekut M. 2016. Wydatki na wybrane używki w europejskich gospodarstwach domowych. *Wiadomości Statystyczne*, nr 3, s. 86-100.

Polskie gospodarstwa domowe nadrabiają zaległości w stosunku do krajów wyżej rozwiniętych. Z roku na rok odnotowuje się wzrost ilościowy w miarach konsumpcji. Zmiany w sferze konsumpcji w polskich gospodarstwach domowych zachodzą zarówno na skutek naśladownictwa i przejmowania wzorców konsumpcji z krajów

Europy Zachodniej i Ameryki Północnej, jak i są wynikiem zmian na rynku pracy. Zasadniczego znaczenia nabiera tu sytuacja dochodowa gospodarstw domowych i efektywność umiejętnego gospodarowania zasobami.

Materiałem źródłowym wykorzystanym w opisywanym cyklu publikacji były dane Eurostat. Dane te pozwalają na dokonywanie porównań i ciągłe monitorowanie zjawisk.

W przeprowadzonych analizach dokonałam także oceny użyteczności różnych metod grupowań gospodarstw domowych. Wśród wykorzystywanych analiz skupień znalazły się metody pełnego wiązania, Warda i k-średnich. Okazało się, iż w większości grupowań to metoda Warda była najefektywniejszą.

W ramach przedstawionego nurtu badawczego opublikowałam 12 artykułów naukowych w czasopismach naukowych z części B ministerialnej listy czasopism, jedną monografię naukową, 7 rozdziałów w monografiach naukowych oraz 1 artykuł znajdujący się w materiałach konferencyjnych indeksowanych w bazie Web of Science.

Nurt I.C. Rozwój rynków towarów i usług konsumpcyjnych w Polsce.

W ostatnim nurcie badawczym z głównego obszaru badawczego zajmowałam się rozwojem rynków towarów i usług konsumpcyjnych w Polsce. Dokonałam analizy stopnia wykorzystania e-usług, a w szczególności e-handlu, przez konsumentów z Polski w porównaniu z konsumentami z innych krajów europejskich, między innymi w artykułach:

- Piekut M. 2011. Konsumenci korzystający z usług elektronicznych. *Wiadomości Statystyczne*, nr 10, s. 82-94.
- Piekut M. 2014. E-handel w Unii Europejskiej. *Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa*, 7(774), s. 85-94.

Okazało się, iż udział polskich konsumentów korzystających z zakupów przez internet był zbliżony do udziału konsumentów z Hiszpanii, Republiki Czeskiej i Słowenii. Spostrzeżono, że cechami wpływającymi na wykorzystanie e-handlu, oprócz odpowiednio przygotowanej infrastruktury technicznej kraju, są także zamożność społeczeństw oraz odpowiednia liczba oferentów produktów i usług w internecie.

W swoich rozważaniach podjęłam się także analiz dotyczących zagadnień związanych z rozwojem rynku żywności regionalnej, tradycyjnej i innowacyjnej.

W ramach przedstawionego nurtu badawczego opublikowałam 11 artykułów naukowych w czasopismach naukowych z części B ministerialnej listy czasopism oraz 2 rozdziały w monografiach naukowych.

W pobocznym obszarze badawczym - **Rozwój gospodarek i przedsiębiorstw w nurcie II.A. Międzynarodowe i regionalne porównania działalności badawczo-rozwojowej oraz w zakresie ochrony własności przemysłowej w gospodarkach i przedsiębiorstwach** skupiłam się na porównaniach wysokości i struktury nakładów ponoszonych na działalność badawczo-rozwojową w różnych krajach, m.in. w publikacjach:

- Piekut M. 2011. Działalność B+R czynnikiem rozwoju przedsiębiorstw. *Kwartalnik Nauk o Przedsiębiorstwie*, nr 3 (20), s. 87-95.
- Piekut M. 2013. Wydatki publiczne na badania i rozwój w czasach kryzysu. *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy, Kryzys finansów publicznych - przyczyny, implikacje, perspektywy spójności społeczno-ekonomicznej*, nr 31, s. 177-191.
- Piekut M. 2013. Comparison of R&D Expenditures in Selected Countries. *Comparative Economic Research, Central and Eastern Europe*, 16, 3, s. 107-126.

Inwestycje w działalność badawczo-rozwojową (B+R) przynoszą wiele korzyści, zarówno dla samego przedsiębiorcy przez osiągnięcie wyższej pozycji konkurencyjnej na rynku, jak i dla gospodarki danego państwa. Polska zajmuje jednak dość odległe pozycje pod względem wielkości nakładów na działalność B+R. Liderami w rzeczonych nakładach okazały się kraje skandynawskie, natomiast na drugim końcu skali znalazły się: Rumunia i Bułgaria. Wśród krajów o podobnym położeniu geopolitycznym do Polski największe nakłady na działalność B+R i szybki ich wzrost odnotowano w Słowenii i Estonii. W Polsce obok niskich nakładów na działalność B+R zauważono niekorzystną ich strukturę, tzn. stosunkowo niski udział sektora biznesu przy wysokim udziale sektora rządowego. Koniecznym staje się więc stosowanie różnego rodzaju zachęt dla przedsiębiorców w Polsce i innych krajach, w szczególności Europy Środkowo-Wschodniej do inwestowania w działalność badawczo-rozwojową.

W nurcie II.A. dokonałam też badania aktywności przedsiębiorców w zakresie ochrony własności przemysłowej, w szczególności w zakresie ochrony patentów,

wzorów użytkowych oraz znaków towarowych. Przykładowymi publikacjami poruszającymi przywołaną tematykę są:

- Piekut M. 2013. Aktywność przedsiębiorstw europejskich w rejestrowaniu wzorów przemysłowych i znaków towarowych. *Wiadomości Statystyczne*, nr 10, s. 67-78.
- Piekut M. 2013. Ochrona patentów i wzorów użytkowych w Polsce na tle Europy Środkowo-Wschodniej. *Wiadomości Statystyczne*, nr 9, s. 67-80.

Zainteresowanie polskich przedsiębiorców ochroną znaków towarowych, wzorów użytkowych wzrasta. Na tle krajów europejskich Polska zajmuje środkowe pozycje w liczbie rejestrowanych projektów wynalazczych. Prym w Europie pod tym względem wiodą kraje skandynawskie oraz Niemcy i Austria. Wśród krajów Europy Środkowo-Wschodniej natomiast największą aktywnością w rejestracji projektów wynalazczych wyróżniają się Estonia i Słowenia.

W ramach nurtu badawczego II.A. opublikowałam 1 artykuł naukowy w czasopiśmie naukowym z części A ministerialnej listy czasopism, 16 artykułów naukowych w czasopismach naukowych z części B ministerialnej listy czasopism oraz 1 rozdział w monografii naukowej.

Nurt II.B. **Aspekty przedsiębiorczości w jednostkach gospodarczych** odnosi się głównie do aktywności przedsiębiorców z Polski i innych krajów europejskich w zakresie podejmowania się innowacyjnych działalności. Przykładami artykułów naukowych z tego nurtu są:

- Piekut M. 2012. Innowacyjna działalność przedsiębiorstw w Polsce na tle Europy Środkowo-Wschodniej. *Zeszyty Naukowe Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie. Prace z Zakresu Zarządzania* 1(22), s. 113-124.
- Piekut M. 2013. Kooperacja w działalności innowacyjnej – rzeczywistość o szanse rozwoju. *Unia Europejska.pl*, 2(219), s. 35-43.

Innowacje w działalności gospodarczej przeświadczały o rozwoju jednostek gospodarczych i poprawie konkurencyjności w skali makroekonomicznej. Jednostki gospodarcze, które pragną utrzymać się i być konkurencyjnymi na rynku muszą inicjować i wdrażać innowacje. W Polsce udział innowacyjnych przedsiębiorstw na tle Europy nie jest wysoki. Trudności finansowe polskich podmiotów gospodarczych oraz niewłaściwa struktura finansowania działalności badawczo-rozwojowej wydają się stanowić główne przyczyny wpływające na niekorzystne wyniki w rankingach

innowacyjności. Na podstawie przeprowadzonych analiz wykazano też, iż przedsiębiorcy prowadzący działalność gospodarczą w Polsce w małym stopniu dostrzegają potrzebę ustawicznego kształcenia, mimo że w ramach programów operacyjnych UE organizowanych jest wiele szkoleń podnoszących kompetencje pracowników.

Nurt badawczy II.B. obejmuje 8 artykułów naukowych w czasopismach naukowych z części B ministerialnej listy czasopism oraz 2 rozdziały w monografiach naukowych.

W nurcie **II.C. Studium wykorzystania technologii teleinformatycznych w działalności gospodarczej przedsiębiorstw** dokonałam charakterystyki aktywności przedsiębiorców z różnych branż w zakresie wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych. W artykułach:

- Piekut M. 2011. Technologie informacyjne w działalności przedsiębiorstw turystycznych. *Handel Wewnętrzny*, nr 5, s. 49-58.
- Piekut M. 2013. Technologie informacyjne w działalności przedsiębiorstw przemysłu spożywczego. *Journal of Agribusiness and Rural Development*, 4(30), s. 197-206.

dokonałam analizy wykorzystania przez przedsiębiorców z branż spożywczej i turystycznej oprogramowania ERP i CRM, a także posiadania przez nich własnych stron internetowych. Wskazałam też na fundusze unijne wspierające przedsiębiorców zainteresowanych wykorzystaniem technologii informatycznych.

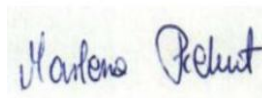
Wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych może przynieść pozytywne efekty dla funkcjonowania przedsiębiorstw, zarówno tych obecnych na rynku, jak i tych dopiero tworzonych. Cała paleta narzędzi internetowych ułatwia start i rozwój biznesu, a koszty związane z ich wykorzystaniem są do zaakceptowania dla początkujących przedsiębiorców. Internet otwiera nowe możliwości realizacji inicjatyw przedsiębiorczych i może ułatwić osiągnięcie zamierzonych celów.

W ramach nurtu badawczego II.C. opublikowałam 4 artykuły naukowe w czasopismach naukowych z części B ministerialnej listy czasopism oraz 1 rozdział w monografii naukowej.

W przedłożonym referacie przedstawiłam swoje osiągnięcia naukowo-badawcze, przede wszystkim po uzyskaniu stopnia doktora w lutym 2007 roku. Szczegółowy

zakres mojego dorobku naukowego oraz powiązane z nim osiągnięcia dydaktyczne, organizacyjne i popularyzatorskie umieściłam w załącznikach.

Mój dotychczasowy dorobek naukowy oraz dydaktyczny i organizacyjny został uzyskany wyteżoną pracą i znacznym zaangażowaniem. Za swoje szczególne osiągnięcia uważam znaczący i wartościowy dorobek publikacyjny, zaangażowanie w prace organizacyjne na rzecz Kolegium Nauk Ekonomicznych i Społecznych Politechniki Warszawskiej oraz popularyzację wiedzy ekonomicznej w Polsce i zagranicą. W planach mam projekty naukowe przy współpracy z ośrodkami krajowymi i zagranicznymi. Mam nadzieję, że ich realizacja będzie możliwa w przyszłości.

A handwritten signature in blue ink that reads "Mariusz Pelus". The signature is written in a cursive style and is centered on a light-colored rectangular background.